

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2024.3.11>
 CZU: 376:37.01:316.6

CONSILIEREA FAMILIEI ÎN CAZUL COPILOR CU DIZABILITĂȚI ÎN VEDEREA INTEGRĂRII

Iris Ionelia DIȚĂ,

doctorandă, Șoala Doctorală Psihologie,
 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM,
 profesoară, Centrul Școlar de Educație Incluzivă,
 Vălenii de Munte, Prahova, **România**
ORCID:0009-0007-1132-4296

Rezumat. *Incluziunea eficientă presupune urmărirea unui parcurs de integrare a persoanelor cu dizabilități atât în școală, cât și mai târziu. Obiectivul prezentei lucrări este de a accentua importanța privirii de către angajatori a persoanelor cu dizabilități nu numai ca potențiali angajați în posturile din firma lor, dar și ca niște colegi egali și respectați.*

Cuvinte-cheie: *nevoi educaționale speciale, diagnostic diferențial, deficiență mintală, consilierea elevilor cu cerințe educaționale speciale-CES.*

FAMILY COUNSELING FOR CHILDREN WITH DISABILITIES FOR INTEGRATION

Summary. *The idea of efficient inclusion consists of not only following a person's with disabilities path in education, but also following that same path through the professional life. The main objective of this paper is to highlight the importance of the employer's view on a person with disabilities not only as a potential job candidate, but also as a respected and equal colleague.*

Keywords: *special educational needs, differential diagnosis, mental deficiency, counseling of students with special educational needs-SEN.*

Consilierea tinerilor cu Cerințe Educative Speciale

Încurajarea membrilor familiei pentru a deveni parteneri educativi se poate realiza cu ajutorul ședințelor de consiliere dar și prin educație. Intervenția poate fi de tip social sau educațional și constă în aplicarea unor măsuri ce ajută familia și intervin în procesele ce pot favoriza relațiile din familie, precum și educația familiei, educarea tinerilor cu nevoi speciale.

Astfel, consilierea educativă a familiei ocupă un loc deosebit, fiind apărută recent și în domeniile destinate anumitor profesii, fiind ghidată către anumite servicii umane, motiv pentru care momentan înțelesul termenului suportă încă modificări.

Ședințele includ acțiuni desfășurate în grup sau individual și se axează pe dezvoltarea personală, sprijinirea în momente critice, ajutor psihoterapeutic precum și identificarea unor modalități de soluționare a problemelor apărute.

Consilierea oferă șansa persoanei de a identifica anumite modalități de folosire eficientă a tuturor

resurselor ce se pot modela în expresii ale unor deciderate la care pot ajunge prin abordări diverse, în funcție de nevoile identificate.

Precizez că procedura programului de consiliere nu are drept obiectiv principal ajutorarea indivizilor ca aceștia să ia o decizie, ci să îi ajute să ia decizii individuale înțelepte.

Ședințele de consiliere presupun un demers prin care un individ ajunge la un nivel ridicat al competenței individuale ce implică o schimbare continuă.

Consilierea în domeniul educațional implică o relație specială, creată între profesor și tânărul aflat în nevoie, scopul urmărit este cel de a-l susține, fiind un instrument de lucru ce se realizează cu mâna, sufletul și experiența cadrului didactic, completate de instrumente necesare în demersul educațional.

În cadrul școlii consilierea psihopedagogică trebuie să reprezinte criteriul celor trei etape și anume: prima etapă fiind cea de diagnostic-constatativă, urmată de cea formativ-profilactică și încheiată de etapa terapeutică – recuperatorie, ce cuprind: cadrul conceptual, obiectivul sau obiectivele consilierii după caz, suita tuturor tulburărilor de comportament, pre-

cum și criteriile de definire, dar și cauzele tuburărilor de comportament, strategiile de intervenție, faze ale comportamentului perturbator și delinvent, cât și modalități de prevenție și intervenție.

Cadru conceptual

Consilierea persoanelor cu nevoi speciale se referă la oferirea asistenței psihologice ce constă în descoperirea anumitor particularități specifice dezvoltării psihice a unei persoane precum și a caracteristicilor de personalitate, identificarea anumitor disfuncții ce se regăsesc la nivel psihic, fiind necesară asigurarea unor cadre de securitate afective în vederea menținerii echilibrului psihic dar și a dezvoltării armonioase a întregii personalității, precum și identificarea unor modalități de recuperare, compensare a anumitor funcții psihice afectate.

Asistența pedagogică constă în identificarea unor probleme specifice ce se regăsesc în educarea, instruirea dar și în pregătirea profesională a persoanelor cu diferite tipuri de deficiențe, în asigurarea unui cadru potrivit de pregătire, astfel încât fiecare persoană ce beneficiază de educație și instruire poate să acumuleze un minimum de informații și aptitudini necesare integrării pe toate palierele [1].

Ghidarea în carieră are o caracteristică specifică atunci când se referă la persoanele cu diferite deficiențe, deoarece pentru aceste persoane consilierea în carieră impune identificarea timpurie a stării handicapului, o evaluare globală a fiecărui individ și înregistrarea datelor obținute precum și identificarea originii și a gradului de severitate a handicapului, precum a cauzelor dar și a consecințelor acestuia prin implementarea timpurie a unor programe de ameliorare și recuperatorii în plan biologic, educațional și social, făcând apel la resursele deja existente [2].

Școlarizarea tânărului în instituții adecvate, evaluarea periodică în vederea stabilirii progresului pentru a-l ghida spre următoarele trepte de educație și formare, precum și comunicarea familiei informațiilor cu privire la evoluția stării de sănătate, a atitudinilor potrivite în aceste situații și co-interesarea lor în acțiunile de recuperare în vederea ghidării în încadrarea profesională, reprezintă elemente de bază în consiliere, care se regăsesc în afirmațiile lui Jigău [3].

Obiectivele consilierii

Consilierea persoanelor cu deficiențe are stabilit ca și obiectiv dezvoltarea unui program care să sprijine, să orienteze, să utilizeze mijloace și resurse adaptative. Asistența psihopedagogică a acestor subiecți este de natură recuperativă și instrucțional - educativă.

Literatura de specialitate prezintă următoarele obiective ale consilierii: prezentarea analitică, descriptivă, comparativă și etiologică a diferitelor categorii de persoane cu cerințe speciale, analiza sistemului de depistare, recuperare, adaptare și integrare pentru categoriile de persoane aflate în dificultate, elaborarea unor strategii de intervenție pentru prevenirea și/sau ameliorarea consecințelor diferitelor tipuri de deficiențe sau a unor disfuncții la nivel familial, comunitar și social, identificarea particularităților specifice activității persoanelor cu cerințe speciale, elaborarea unui plan de profesionalizare în acord cu nevoile pieței forței de muncă, monitorizarea evoluției și a gradului de adaptare-integrare al persoanelor cu cerințe speciale în câmpul relațiilor sociale.

Consilierea familiei în cazul tinerilor cu dizabilități/CES

Educația familială are în vedere construirea deprinderilor, normelor, valorilor vieții în cadrul familiei și-i vizează pe componenții acesteia, înglobând o arie vastă în comparație cu educația parentală.

Părintele Tânărului cu Cerințe Educaționale Speciale – Partener educațional și formator

Specificul familiei tânărului cu dizabilități implică rolul de mediator al părintelui între tânărul special, a cărui adaptare la relațiile interpersonale este dificilă, și ceilalți, comunitatea aparținătoare, adică persoanele străine.

De multe ori, această mijlocire se face cu mult subiectivism, astfel părinții pot supradimensiona reacțiile nepotrivite ce vin din partea unei alte persoane, interpretează eronat gesturi neutre, pot să formeze tânărului o percepție greșită despre cei din jur, pun accent pe răutatea persoanelor din jur, alimentându-i concepția potrivit căreia deficiența sa nu este acceptată, că în jurul său există multă intoleranță, transformă starea de dizabilitate în handicap prin abordarea dificultăților sociale ca punct terminus, fapt ce îi împiedică pe tinerii cu nevoi speciale să accepte toate acele aspecte legate de propria deficiență tocmai pentru că ei înșiși nu au acceptat dizabilitatea tânărului.

Rolul de mediator capătă o importanță majoră deoarece reacțiile părinților în fața dizabilității tânărului determină reacțiile tânărului de acceptare/abordare a dizabilității sale.

Reacțiile de supraprotecție, acceptare, negare sau respingere grupează părinții în mai multe categorii, astfel: echilibrați, exagerați, indiferenți, autoritari sau rigizi, inconsecvenți.

Părinții tinerilor cu CES trec prin mai multe faze de suferință până la momentul acceptării situației,

pe care le menționăm în continuare: furie, asupra propriei personae și asupra celorlalți, negociere, cu Dumnezeu sau alte puteri superioare și cu sine, depresie, tristețe și regret, teamă și nesiguranță, dar și acceptare, detașarea emoțională și încetarea luptei cu sinele.

Familia este cea care își asumă răspunderea membrilor ei, societatea are rolul de a o susține.

Scopul lucrului cu familia este acela de a-i extinde competențele prin implicarea conștientă a intervenției și responsabilității acesteia.

Angajamentul familiei este esențial deoarece familia tânărului cu dizabilități și/sau alte CES nu va fi niciodată aptă singură să funcționeze sau să gestioneze situația în care se află ci are nevoie de resurse, informații și sprijin suplimentar.

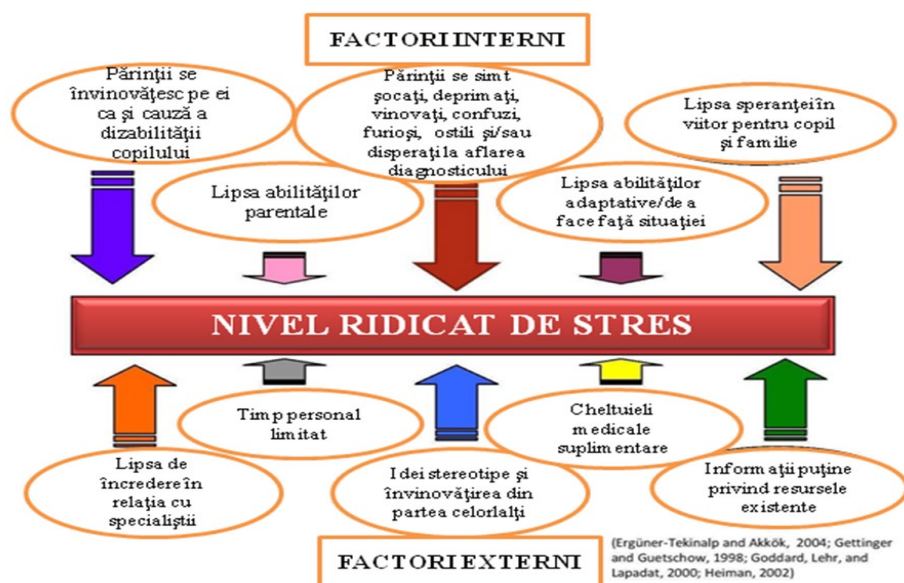

Figura 1. Sistemul de suport al părinților de tineri cu nevoi speciale (Hensley, C. (2007)

Famiile copiilor cu dizabilități trebuie să depună eforturi pentru a dobândi controlul asupra vieții lor și trebuie să ia măsuri pentru a obține ceea ce doresc și au nevoie [4].

În condițiile școlii incluzive, rolul părinților de partener educațional implică mai multe aspecte și anume :

- prin participare directă la viața școlii, părinții își pot exercita influența asupra anumitor procese decizionale care vizează parcursul educațional, impunându-și punctul de vedere asupra funcționării școlii și să aibă o participare concretă la implementarea funcțiilor manageriale din școală,
- un alt aspect este îmbrățișarea de către școală a ideii de integrare sau incluziune care depinde și de atitudinea părinților în raport cu problemele educaționale ale tânărului, absența sau indiferența părinților venind în opoziție cu această abordare,
- nu în ultimul rând poziția reticentă sau lipsită de încredere a părinților legat de viața și evoluția educațională a unui tânăr cu nevoi educaționale speciale (schimbări mai lente sau mai rapide) creează dificultăți, reprezentările/mentalitățile eronate nu dezvoltă atitudini pozitive.

Încrederea este fundament al legăturii dintre familie și școală, o comunicare corespunzătoare asigură un schimb reciproc de încredere, menționa Gherhuț [5].

Parteneriatul presupune schimb de informații, bune practici, experiențe, și pentru a funcționa această comunicare este nevoie de formarea/dezvoltarea unor bune deprinderi de ascultare activă, a fi conștient cum să ascuți și a fi apt de creerea unor premise ale colaborării.

Pentru un suport mai solid de susținere a școlii inclusive membrii familiilor elevilor au de respectat câteva cerințe precum: furnizarea unor informații la zi asupra tânărului lor privind pregătirea temelor, stilul și modul de învățare acasă, interesele acestuia și modul de reacționare în diverse situații, preocupările, preferințele/non-preferințele, să ia parte la fiecare activitate școlară și să devină activi în actul de promovare al diverselor practici de integrare educațională a tinerilor speciali la toate nivelurile vieții sociale.

Se impun structuri specifice comportamentale în vederea acceptării și încurajării procesului de integrare al persoanelor cu deficiențe din comunitatea din care fac parte, au responsabilitatea de a asigura

suport profesorilor în identificarea sistemelor și anumitor strategii realiste ce conduc la dezvoltarea și educarea tinerilor, atât în mediul educațional cât și în societate prin furnizarea informațiilor importante care ajută la elaborarea și realizarea curriculumului individualizat pentru tânăr, implicarea în luarea deciziilor vizând tânărul și programele de abilitare/reabilitare continuă a dezvoltării tânărului.

Foarte importantă este acceptarea fără resentimente a eventualelor limitări pe care le presupun nivelul și dificultatea deficiențelor acestora, dar și să fie sinceri asociați ai unui dialog și să fie deschiși fără nici o rezervă asupra colaborării cu echipa formată din specialiștii care au sarcina de a educa și de a face posibilă recuperarea tinerilor, ținând sub observație evoluția pe care au prezentat-o tinerilor în diferite contexte în care îi poate aduce viața și să mențină o relație apropiată cu restul părinților din grupul de ajutor și să se asigure că experiențele personale avute împreună cu copiii în cadrul activităților ce au avut loc în cadrul familiei sunt împărtășite, și nu în ultimul rând să fie conștienți de vastele avantaje pe care școala incluzivă le oferă tinerilor speciali pentru a asigura faptul că aceștia vor frecventa cursurile.

Școala incluzivă și toți profesorii au datoria să creze un climat favorabil familiilor în care atât acesta cât și tânărul specialist să se poată integra, prin mobilizarea fiecărei familii în care se află copiii cu cerințe educaționale speciale pentru a lua parte în programul educațional și terapeutic stabilit, respectarea drepturilor și doleanțelor familiilor de a opta pentru când, cum și cât pot să ia parte la activitățile terapeutice, respectiv continuarea acestora la domiciliu, dar și asigurarea că schimbul de informații despre tânăr are loc constant cu familia.

Un rol important îl are localizarea resurselor aferente programului educațional și recuperator-terapeutic destinat elevilor cu nevoi speciale prin intermediul căruia se poate aduce suport efortului părinților, înștiințarea familiei cu privire la activitățile sugerate de programul recuperator-terapeutic și personalizarea sa la solicitarea părinților, precum și aducerea de informații familiei cu privire la orice actualizare apărută în program, dar și primirea sugestiilor și impresiilor aduse de familie și utilizarea acestora în scopul îmbunătățirii programelor dedicate elevilor cu cerințe educaționale speciale.

În funcționarea școlii incluzive *Parteneriatul* are un rol important, deoarece în cadrul acestora elevii sunt principalii beneficiari ai colaborării prin care pot fi anticipate și prevenite anumite situații dificile, contribuie la dezvoltarea abilităților educaționale și sociale ale părinților și ale altor actori comunitari și oferă servicii și suport familiilor, asigură facilitarea schimbului de idei între părți și naștere unor idei

inovatoare și contribuie la soluționarea anumitor probleme. Tot parteneriatul facilitează legătura dintre tânăr și familie, dintre membrii familiei și cadrele didactice și al societății în general prin oportunitatea de a se implica activ la experiența educațională a tinerilor.

Lucrul în echipă permite tuturor actorilor educaționali implicați în dezvoltarea tânărului cu deficiențe în satisfacerea necesităților elevului prin identificarea cât mai clară, precisă a punctelor forte, a intereselor și necesităților acestuia și utilizarea informațiilor colectate, a concluziilor stabilite în urma observării comportamentului elevului care să vină în stabilirea scopului individualizării curriculumului, dar și stabilirea consensului privind planificarea prin corelarea finalităților curriculumului general cu finalitățile individualizate stabilite în PEI.

Un alt avantaj oferit de lucrul în echipă este stabilirea consensului privind modul și nivelul de acordare a serviciilor de sprijin elevului prin sugerarea/recomandarea unor strategii/tehnologii educaționale adecvate, stabilirea locului în care se desfășoară activitatea de sprijin (în sala de clasă, în sala resursă/cabinete), stabilirea altor servicii disponibile în comunitate.

Strategii de suport (de împuternicire) oferite familiilor tinerilor cu CES

Serviciile de suport centrate pe familie au fost definite ca procedurile care integrează familiile în decizii, planuri, evaluări, servicii planificate pentru toți membrii familiei, nu numai pentru tânărul cu CES.

Pentru a își îndeplini dorințele și să satisfacă nevoile, familiile tinerilor cu deficiențe vor trebui să depună eforturi majore. În acest context baza constituind-o aplicarea principiilor de responsabilizare și de promovare a puterii familiei și competenței sale.

Prezentăm o serie de **strategii** care pot servi specialiștilor în intervenția de specialitate de sprijin și abilitare a familiilor tinerilor cu dizabilități dar și direct familiilor, precum:

Exprimarea empatiei, individualizarea gradului de participare a familiei, recunoașterea rolului de expert al familiei, susținerea familiilor în luarea deciziilor, a fi un aliat profesional al familiilor, implicarea familiilor în comunicare deschisă, facilitarea accesului familiei la serviciile educaționale, facilitarea rețelilor de sprijin, extinderea sistemelor de sprijin,

aprecierea succeselor familiilor, sentimentul de auto-eficacitate al familiilor, soluționarea eficientă a problemelor, dezvoltarea capacităților de coping, dezvoltarea competențelor de implicare, oferta de formare și dezvoltare profesională, implicarea membrilor familiei în realizarea PIP, responsabilizarea familiilor prin colaborarea cu comunitatea, exprimarea realismului privind viitorul.

Etapele / Pașii procesului de consiliere

Consilierea poate cuprinde 8-10 etape/ședințe:

Etapa/Ședința 1 – Contractul cu clientul

Etapa/Ședința 2 – Motivarea

Etapa/Ședința 3 – Autocunoașterea

Etapa/Ședința 4 – Viziunea profesională și Planul profesional

Etapa/Ședința 5 – Finalizare Plan profesional – Planul de măsuri

Etapa/Ședința 6 – Proiecte profesionale și Traseul educațional

Etapa/Ședința 7 – Elemente de marketing personal și profesional

Etapa/Ședința 8 – Finalizare portofoliu de dezvoltare profesională

Etapa/Ședința 9 – Simularea/Realizarea unui interviu profesional

Etapa/Ședința 10 – Plan de viitor. Evaluarea

La finalul programului se discută despre Planul de viitor, Planificarea personală.

Evaluarea serviciului de consiliere.

Consiliere Educațională/vocațională

Planul cadru al învățământului românesc din 1995 a fost modificat, fiind publicat în noua Lege a învățământului în care este introdusă noua disciplină școlară- Consilierea și Orientarea școlară și profesională, dedicată elevilor de la clasa I a – ajungând la finalul liceului/ școala profesională. Noua

disciplină este inclusă în Curriculum la Decizia Școlii, motiv pentru care unele școli renunță la ea sau o asimilează cu dirigenția [6].

Curriculumul trebuie reglat conform nevoilor tinerilor, nu invers. Datoria școlilor este să elaboreze oportunități curriculare susținând diversele aptitudini ale tinerilor. Abordarea problemelor de învățare se poate efectua înainte de toate prin reevaluarea importanței curriculumului școlar. Deschiderea către un curriculum incluziv care face referire la conștientizarea diversității și la recunoașterea heterogenității cerințelor școlare ale tuturor tinerilor. Tinerii cu deficiențe nu sunt altceva decât copii.

Începând cu anul 1994 Declarația de la Salamanca vizează conceptul potrivit căruia curriculumul școlar trebuie pliat pe nevoile tinerilor. Din acest motiv prima preocupare în instituția școlară este cea de a produce oportunități care să vină în ajutorul tinerilor cu abilități sau interese diferite.

În acest context, parcurgerea curriculumului școlar la elevii care întâmpină probleme de învățare se transformă într-o sarcină complexă pentru specialiști, în vederea atingerii obiectivelor stabilite se impune o colaborare între profesioniști corectă precum și sistematică la nivel de instituție.

Acest lucru subliniază ideea că orice problemă de învățare este o problemă a sistemului, în întregul lui (clasă împreună cu profesorul, grupul de profesori ai școlii, părinți și manageri școlari) și nu un defect al tânărului școlarizat [7].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ALOIS, G. *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale – strategii de educație integrată*. Iași: Editura Polirom, 2001.
2. HOLDEVICI, I., NEACȘU, V. *Sisteme de Psihoterapie și Consiliere Psihologică*. București: Editura KULLUSYS, 2008.
3. JIGĂU, M.(coord.) *Consiliere și orientare - ghid metodologic*. București: Consiliul Național pentru Curriculum, 2001.
4. MURPHY, D., LEE, I., TURNBULL, A., & TURBIVILLE, V. (1995). The Family-Centered Program Rating Scale: An instrument for program evaluation and change. *Journal Of Early Intervention*, 19(1), 24-42.
5. ALOIS, G. *Sinteze de psihopedagogie speciala*. Iași: Editura Polirom, 2013.
6. DUMITRU, Al. I. *Consiliere Psihologică - Bazele teoretice și sugestii practice*. București: Editura Polirom, 2008.
7. DRAGOMIRESCU (DIȚĂ), Iris Ionelia. *Lucrare de Disertație*, Univ. Hyperion din București, 2020.
8. <https://www.organizatia-suedeza.ro/noutati/122-consilierea-vocaționala-pentru-tinerii-cu-dizabilitati>,
8. <https://biblioteca.regielive.ro/cursuri/psihopedagogie/testul-omuletilui-46675.html>.